Пильщик звичайний сосновий – *Diprion pini* (L.)

Живиться хвоєю сосни звичайної, рідко трапляється на інших видах сосен

самка

самець

кокон

личинка

Стадії розвитку	Місяці											
	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень
яйце												
личинка												
еонімфа (передлялечка)												
лялечка												
імаго												

нагляд												
• *рекогносцирувальний*												
• *детальний*												
боротьба												

Рекогносцирувальний нагляд

- середина травня-початок червня та середина серпня-початок вересня – за личинками в кронах і характерними пошкодженнями хвої (хвоя обгризена з боків, центральна жилка висихає, жовтіє та скручується)
- кінець червня та кінець вересня – за групами личинок на гілках та екскрементами

Детальний нагляд

- пізно восени та рано весною за коконами в підстилці

Пильщик рудий сосновий – *Neodiprion sertifer* Geoffr.

Живиться хвоєю сосни звичайної, рідше сосни Банкса та інших видів сосен

самець

кокон

самка

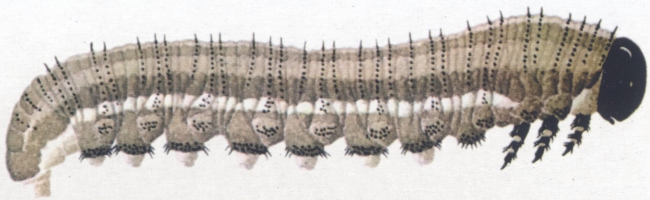

личинка

Стадії розвитку	Місяці											
	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень
яйце												
личинка												
лялечка									*частина лялечок зимує*			
імаго												

нагляд												
• *рекогносцирувальний*												
• *детальний*												
боротьба												

Рекогносцирувальний нагляд

- травень – за личинками в кронах і характерними пошкодженнями хвої (хвоя обгризена з боків, центральна жилка висихає, жовтіє та скручується)
- червень-початок липня – за колоніями личинок на гілках та екскрементами

Детальний нагляд

- серпень – за коконами в підстилці
- жовтень-листопад та березень-середина квітня – за яйцекладками в хвоїнках

Шовкопряд соснови́й – *Dendrolimus pini* L.

Пошкоджує хвою сосни звичайної, дуже рідко на інших хвойних породах – на соснах чорній, веймутовій, Банкса, гірській, ялині європейській та ін.

самець

самка

гусениця

лялечка

Стадії розвитку		Місяці											
		січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень
яйце													
гусениця	живлення												
	зимівля												
лялечка													
імаго													

нагляд													
• *рекогносцирувальний*													
• *детальний*													
боротьба													

Рекогносцирувальний нагляд

- кінець травня-червень – за гусеницями в кронах, пошкодженою хвоєю, екскрементами та огризками хвої, які опадають на підстилку
- липень – за метеликами на гілках та стовбурах дерев

Детальний нагляд

- восени (після перших заморозків) – за гусеницями в підстилці
- весною (після танення снігу) – за гусеницями, які піднімаються по стовбуру в крону (з допомогою клеєвих кілець)

Шовкопряд-черниця – *Lymantria monacha* (L.)

Поліфаг, пошкоджує хвойні породи – сосну звичайну, ялину європейську, модрину, ялицю, трапляється на листяних породах – буці, грабі, березі (не заселяє ясен, вільху, акацію)

самець

самка

гусениця

лялечка

темно і світлозабарвлена самки біля яйцекладки

Стадії розвитку	Місяці											
	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень
яйце												
гусениця												
лялечка												
імаго												
нагляд												
• *рекогносцирувальний*												
• *детальний*												
боротьба												

Рекогносцирувальний нагляд

- в період живлення гусениць (травень-початок липня) – за гусеницями в кронах, огризками хвої, листків та екскрементами, які опадають на підстилку
- в період льоту імаго (липень-початок серпня) – за лялечками та їх шкірками на стовбурах дерев, або за самками, які відкладають яйця
- в період льоту імаго (липень-серпень) обліки можна проводити з допомогою феромонних пасток

Детальний нагляд

- за яйцекладками на корі дерев

П’ядун сосновий – *Bupalus piniarius* (L.)

Пошкоджує хвою сосни звичайної, рідше – сосни кедрової, ялини та ялиці

самець

самка

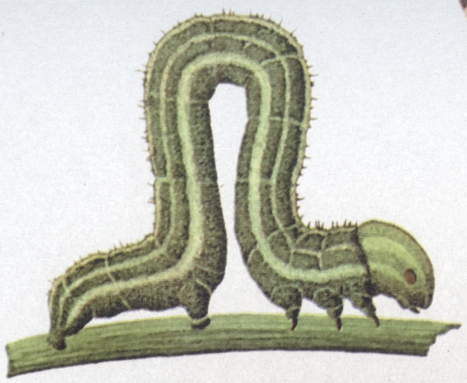

гусениця

Стадії розвитку	Місяці											
	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень
яйце												
гусениця												
лялечка												
імаго												

нагляд												
• *рекогносцирувальний*												
• *детальний*												
боротьба												

Рекогносцирувальний нагляд

- в період живлення гусениць (з початку липня) – за гусеницями в кронах, пошкодженою хвоєю та екскрементами, які опадають на підстилку
- друга половина травня-червень – за метеликами

Детальний нагляд

- кінець жовтня-початок грудня – за лялечками в підстилці

Совка соснова – *Panolis flammea* (Den. et Schiff.)

Пошкоджує хвою сосни звичайної, дуже рідко – ялини європейської

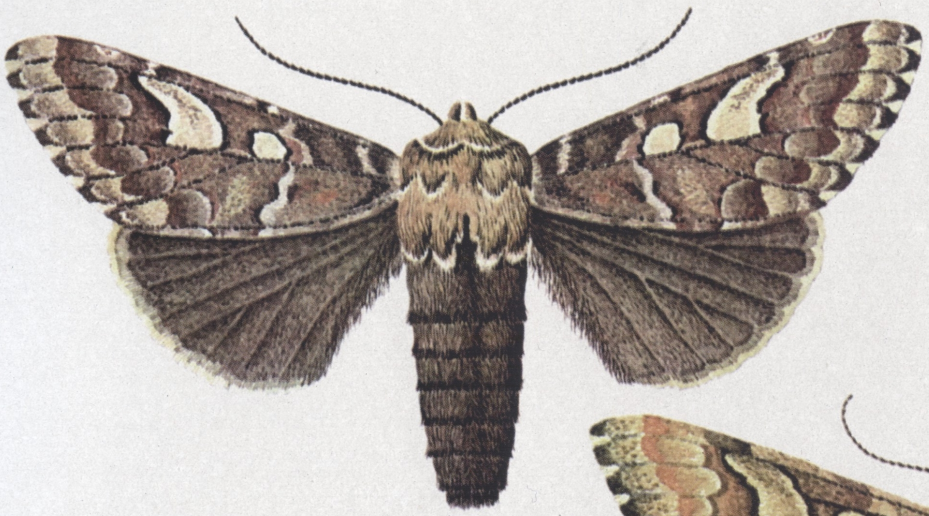

самець

самка

гусениця

Стадії розвитку	Місяці											
	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень
яйце												
гусениця												
лялечка												
імаго												

нагляд												
• *рекогносцирувальний*												
• *детальний*												
боротьба												

Рекогносцирувальний нагляд

- за гусеницями в кронах, пошкодженою хвоєю та екскрементами, які опадають на підстилку

Детальний нагляд

- за лялечками в підстилці

Шовкопряд непарний – *Lymantria dispar* L.

Поліфаг, найчастіше пошкоджує листки дуба, бука, граба, кленів, тополі, берези та ін. листяних порід, рідше живиться на хвойних породах

самець

самка

гусениця

яйцекладка на стовбурі дерева

гусениці першого віку біля яйцекладки

Стадії розвитку	Місяці											
	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень
яйце												
гусениця												
лялечка												
імаго												

нагляд												
• *рекогносцирувальний*												
• *детальний*												
боротьба												

Боротьба

знищення яйцекладок – нафтування, обробка інсектицидами або (весною) вірусним препаратом

боротьба із гусеницями в період живлення

Рекогносцирувальний нагляд

в період живлення гусениць (травень-червень) – за гусеницями в кронах, пошкодженими листками, огризками листків та екскрементами, які опадають на підстилку

в період льоту імаго – за самками, які відкладають яйця в нижній частині дерев

з жовтня до кінця квітня – за яйцекладками на корі в нижній частині дерев

Детальний нагляд

за яйцекладками на корі дерев, враховують також яйцекладки в межах проекції крони дерева (на пнях, підрості, підліску, підстилці)

Шовкопряд кільчастий – *Malacosoma neustria* L.

Поліфаг, пошкоджує листки різних листяних порід, дуже часто – дуба, берези та плодових дерев

самець

самка

гусениця

яйцекладка

Стадії розвитку	Місяці											
	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень
яйце												
гусениця												
лялечка												
імаго												

нагляд												
• *рекогносцирувальний*												
• *детальний*												
боротьба												

Рекогносцирувальний нагляд

- травень – за павутинними гніздами, в яких живляться молоді гусениці
- кінець травня-червень – за пошкодженими листками, огризками листків та екскрементами, які опадають на підстилку
- кінець червня-липень (в період льоту імаго) – за метеликами

Детальний нагляд

- після опадання листків – за яйцекладками на модельних гілках

Шовкопряд похідний дубовий – *Thaumetopoea (Cnetocampa) processionea* L.

Пошкоджує листки дуба звичайного, рідше – інших порід

імаго

павутинне гніздо

гусениця

Стадії розвитку	Місяці											
	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень
яйце												
гусениця												
лялечка												
імаго												

нагляд	
• *рекогносцирувальний*	
• *детальний*	
боротьба	

Рекогносцирувальний нагляд

- червень-липень – за павутинними гніздами на стовбурах дерев та гілках, пошкодженими листками, огризками листків та екскрементами, які опадають на підстилку
- в період льоту імаго – з допомогою феромонних пасток

Детальний нагляд

- за яйцекладками в кроні дерева (методом модельних гілок)

Золотогуз – *Euproctis chrysorrhoea* (L.)

Поліфаг, пошкоджує листки різних листяних порід, найчастіше – дуба, граба, плодових дерев

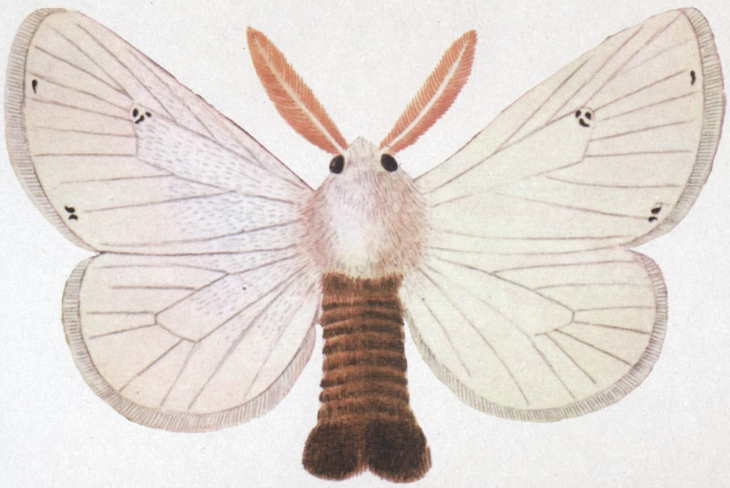

самець

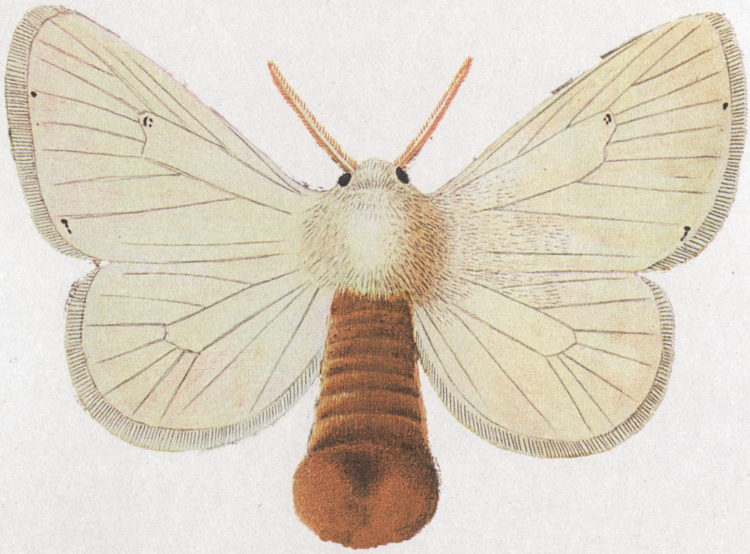

самка

гусениця

зимове гніздо гусениць

Стадії розвитку		Місяці											
		січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень
яйце													
гусениця	живлення												
	зимівля												
лялечка													
імаго													

нагляд													
• *рекогносцирувальний*													
• *детальний*													
боротьба													

Рекогносцирувальний нагляд

- в період живлення гусениць (кінець травня-початок червня) – за пошкодженими листками, огризками листків та екскрементами, які опадають на підстилку
- в період льоту імаго – за метеликами
- після опадання листків – за зимовими гніздами

Детальний нагляд

- кінець червня-початок серпня (в період льоту імаго) – за метеликами, можна використати феромонні та світлові пастки
- після опадання листків – за зимовими гніздами

Листовійка зелена дубова – *Tortrix viridana* L.

Найчастіше пошкоджує листки дуба звичайного та скельного, рідко живиться листками берези, бука, граба, вільхи, липи та ін.

Листовійка глодова – *Archips crataegana* Hbn.

Поліфаг, пошкоджує листки плодових дерев, дуба, ясена, в'яза, кленів, берези, граба, липи та ін. листяних порід

листовійка зелена дубова

самка

гусениця

листовійка глодова

самка

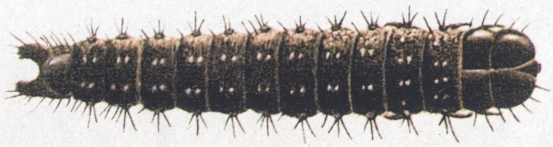

гусениця

Стадії розвитку	Місяці											
	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень
яйце												
гусениця												
лялечка												
імаго												

нагляд												
• *рекогносцирувальний*												
• *детальний*												
боротьба												

Рекогносцирувальний нагляд

- в період живлення гусениць – за пошкодженими листками та екскрементами, які опадають на підстилку
- в період льоту імаго – за метеликами, використовуючи феромонні пастки

Детальний нагляд

- в жовтні-грудні – за яйцекладками на модельних гілках
- кінець травня-друга декада червня – за лялечками, які розташовуються в скручених листках

П’ядун зимовий – *Operophthera brumata* L.

Поліфаг, пошкоджує листяні породи, найчастіше живиться листками дуба, бука, граба, верби, тополі

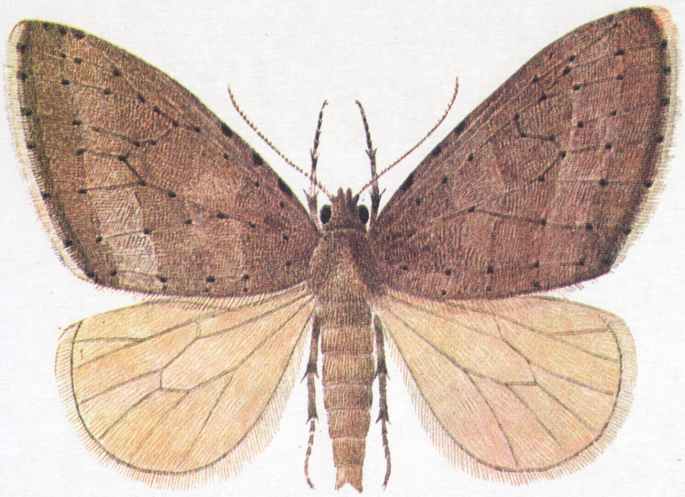

самець

самка

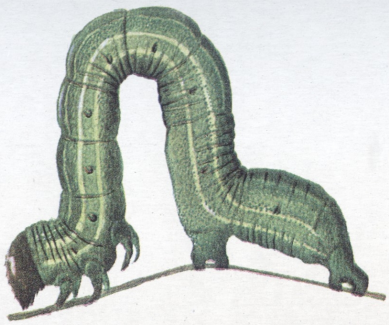

гусениця

Стадії розвитку	Місяці											
	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень
яйце	■	■	■	■							■	■
гусениця				■	■	■						
лялечка						■	■	■	■	■		
імаго									■	■	■	

нагляд												
• *рекогносцирувальний*				■	■	■						
• *детальний*							■	■		■	■	
боротьба				■	■	■						

Рекогносцирувальний нагляд

- в період живлення гусениць – за пошкодженими листками та екскрементами, які опадають на підстилку

Детальний нагляд

- в липні-серпні – за лялечками в ґрунті
- у вересні-листопаді (в період, коли короткокрилі самки піднімаються по стовбурах дерев), використовуючи клеєві кільця або клеєві пояси

П’ядун-обдирало (п’ядун-здирач) звичайний *Erannis defoliaria* Cl.

Поліфаг, найчастіше пошкоджує листки дуба, бука, граба та інших листяних порід

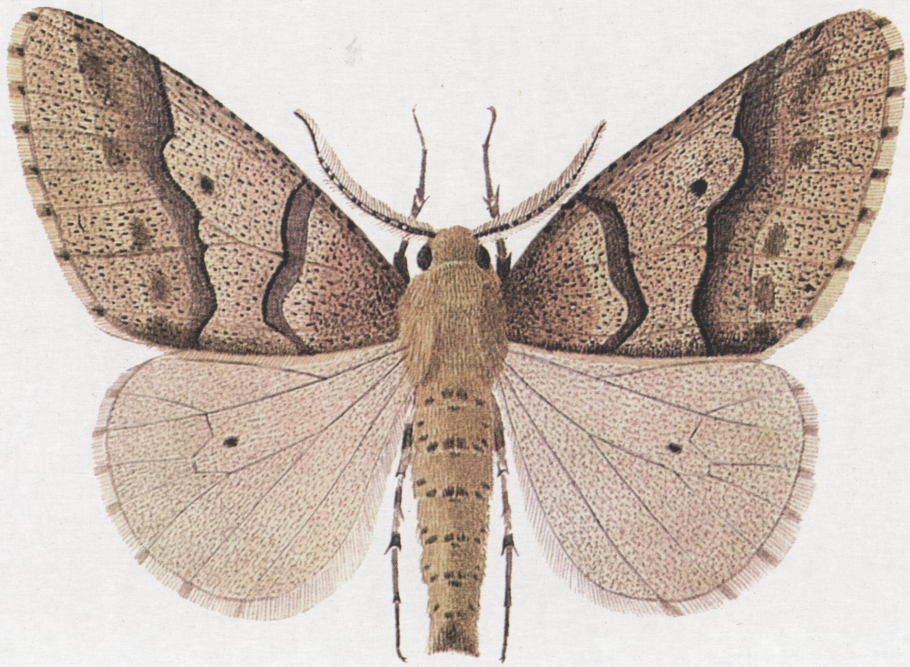

самець

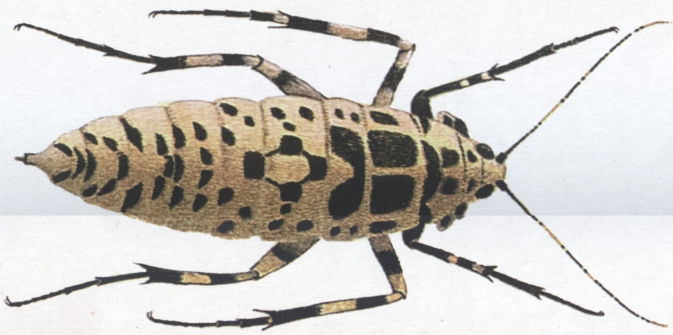

самка

гусениця

Стадії розвитку	Місяці											
	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень
яйце												
гусениця												
лялечка												
імаго												

нагляд												
• *рекогносцирувальний*												
• *детальний*												
боротьба												

Рекогносцирувальний нагляд

- в період живлення гусениць – за пошкодженими листками та екскрементами, які опадають на підстилку

Детальний нагляд

- в липні-серпні – за лялечками в ґрунті
- у вересні-листопаді (в період коли безкрилі самки піднімаються по стовбурі дерев) – з допомогою клеєвих кілець або клеєвих поясів

Американський білий метелик – *Hyphantria cunea* Drury

Поліфаг, дуже часто пошкоджує листки плодових дерев, шовковиці, горіха грецького, клена ясенелистого, тополі, акації, айланта та ін.

імаго

гусениця

павутинне гніздо з гусеницями

Стадії розвитку	Місяці											
	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень
яйце												
гусениця												
лялечка												
імаго												

нагляд												
• *рекогносцирувальний*												
• *детальний*												
боротьба												

Рекогносцирувальний нагляд

- червень та вересень – за павутинними гніздами, в яких живляться гусениці
- травень та кінець липня-серпень (в період льоту імаго) – за метеликами, можна використати феромонні та світлові пастки

Детальний нагляд

- при наявності павутинних гнізд (у будь-якій кількості) необхідно проводити боротьбу – білий американський метелик є об'єктом внутрішнього карантину

Червонохвіст – *Calliteara (Dasychira) pudibunda* (L.)

Поліфаг, пошкоджує листки різних листяних порід, найчастіше – бука, дуба, берези, граба

самець

самка

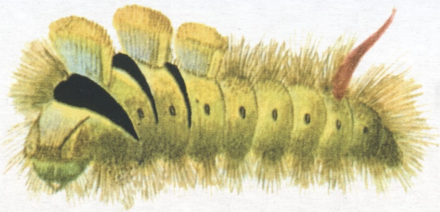

гусениця

Стадії розвитку	Місяці											
	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень
яйце												
гусениця												
лялечка												
імаго												

нагляд												
• *рекогносцирувальний*												
• *детальний*												
боротьба												

Рекогносцирувальний нагляд

- в період живлення гусениць (серпень-вересень) – за пошкодженими листками, огризками листків та екскрементами, які опадають на підстилку
- в період льоту імаго – за метеликами

Детальний нагляд

- за лялечками, які зимують в ґрунті

Короїд-друкар (короїд-типограф) – *Ips typographus* (L.)

Найчастіше заселяє ялину європейську, рідко трапляється на сосні, модрині, ялиці

імаго

пошкодження

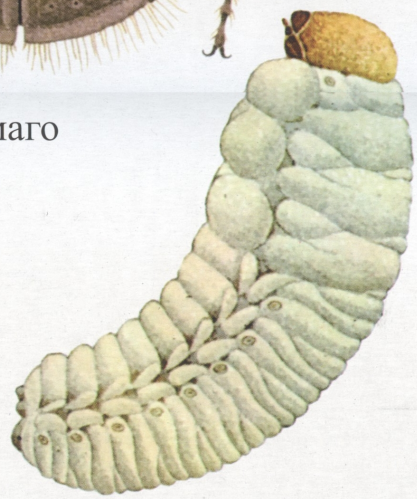

личинка

Стадії розвитку		Місяці											
		січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень
яйце													
личинка	активна												
	зимуюча												
лялечка													
імаго	активне												
	зимуюче												

нагляд												
• *рекогносцирувальний*												
• *детальний*												
боротьба												

Рекогносцирувальний нагляд

- виявлення свіжозаселених дерев (висипання бурової муки)
- в період льоту імаго – з допомогою феромонних пасток

Детальний нагляд

- з допомогою ловильних та модельних дерев

Короїд шестизубий – *Ips sexdentatus* (Börn.)

Заселяє нижню частину ослаблених дерев сосни звичайної та ін. видів сосен, рідше селиться на ялині європейській та модрині

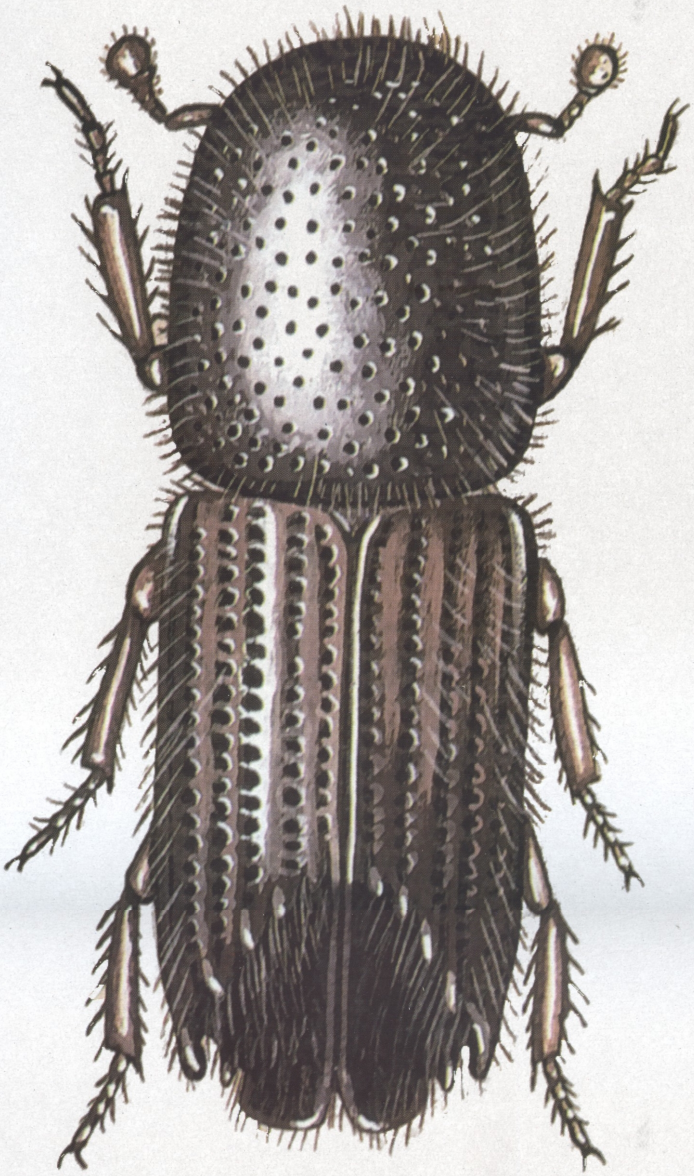

імаго

пошкодження

Стадії розвитку		Місяці											
		січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень
яйце													
личинка											частина личинок зимує		
лялечка											частина лялечок зимує		
імаго	активне												
	зимуюче												

нагляд													
• *рекогносцирувальний*													
• *детальний*													
боротьба													

Рекогносцирувальний нагляд

- виявлення свіжозаселених дерев (висипання бурової муки)
- в період льоту імаго – з допомогою феромонних пасток

Детальний нагляд

- з допомогою модельних дерев (по палетках)

Лубоїд (стригун) малий сосновий – *Tomicus minor* (Hrtg.)

Ходи прокладає у верхній частині дерев сосни звичайної (під тонкою корою), рідко селиться на інших видах сосен

Лубоїд (стригун) великий сосновий – *Tomicus piniperda* (L.)

Ходи прокладає в нижній частині дерев сосни звичайної (під товстою корою), рідко селиться на інших видах сосен, модрині, ялині європейській, ялиці

Лубоїд малий сосновий (імаго)

Лубоїд великий сосновий (імаго)

пошкодження

Стадії розвитку		Місяці											
		січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень
яйце													
личинка													
лялечка													
імаго	активне												
	зимуюче												

нагляд													
• *рекогносцирувальний*													
• *детальний*													
боротьба													

Рекогносцирувальний нагляд

- в період льоту імаго – з допомогою феромонних пасток
- протягом вегетаційного періоду – виявлення свіжозаселених дерев
- в період додаткового живлення імаго – за обламаними тонкими пагонами, в середині яких є ходи, прогризені жуками

Детальний нагляд

- з допомогою феромонних пасток, весною – за модельними деревами

Пагонов'юн зимуючий – *Rhyacionia buoliana* Den. et Shiff. (=*Evetria buoliana* Den. et Shiff.)

Пошкоджує молоді дерева сосни звичайної, Банкса та ін. види сосен

самець

самка

гусениця

Стадії розвитку		Місяці											
		січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень
яйце													
гусениця	активна												
	зимуюча												
лялечка													
імаго													

нагляд													
• *рекогносцирувальний*													
• *детальний*													
боротьба													

Рекогносцирувальний нагляд

- в період льоту імаго – з допомогою феромонних пасток
- весною – за пошкодженими молодими пагонами

Детальний нагляд

- в період льоту імаго – з допомогою феромонних пасток

Довгоносик великий сосновий – *Hylobius abietis* (L.)

Імаго живляться корою молодих дерев сосни звичайної, сосни веймутової, модрини, ялини та ялиці

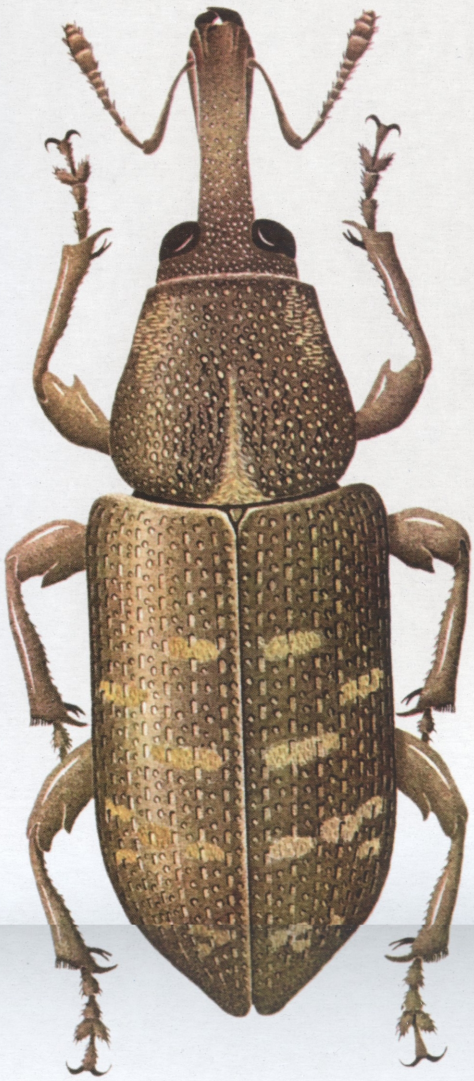

імаго

ходи під корою в місці живлення личинок

молода сосна, пошкоджена імаго

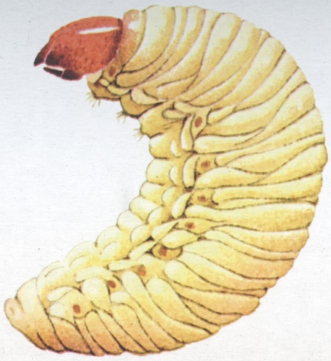

личинка

Стадії розвитку		Місяці											
		січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень
яйце													
личинка													
лялечка													
імаго	активне												
	зимуюче												

нагляд													
• *рекогносцирувальний*													
• *детальний*													
боротьба													

Рекогносцирувальний нагляд

- в період живлення імаго – виявлення пошкоджених сіянців та саджанців
- в період живлення імаго – з допомогою ловильних полін або пасток із атрактантами

Детальний нагляд

- облік пошкоджених сіянців та саджанців

Клоп сосновий підкоровий – *Aradus cinnamomeus* (Panz.)

Живиться на сосні звичайній, рідше на інших видах сосен, дуже рідко трапляється на ялині європейській, модрині, березі

самець

крилата самка

безкрила самка

Стадії розвитку		Місяці											
		січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень
яйце													
личинка	перший рік												
	другий рік												
імаго													

нагляд													
• *рекогносцирувальний*													
• *детальний*													
боротьба													

живлення личинок
личинки в період зимівлі

активне імаго
імаго в період зимівлі

Рекогносцирувальний нагляд

в період живлення – за зовнішніми ознаками пошкодження (зменшення приросту гілок, наявність комах під корою дерев) та за імаго і личинками під лусочками кори

Детальний нагляд

в період живлення – підраховують кількість комах на 1 дм^2 поверхні стовбура

Вовчок звичайний – *Gryllotalpa gryllotalpa* L.

Імаго та личинки живляться коренями трав'янистих і сільськогосподарських рослин та сіянців деревних порід (листяних і хвойних)

імаго

личинка

Стадії розвитку		Місяці											
		січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень
яйце													
личинка	активна												
	зимуюча												
імаго	активне												
	зимуюче												

нагляд													
• *рекогносцирувальний*													
• *детальний*													
боротьба													

Боротьба

знищення імаго та личинок в період зимівлі (з допомогою ловильних канавок, заповнених свіжим гноєм)
боротьба із личинками та імаго в період живлення та розмноження

Рекогносцирувальний нагляд

за пошкодженими сіянцями та саджанцями

Детальний нагляд

при наявності шкідника на розсаднику (в будь-якій кількості) необхідно проводити боротьбу

Хрущ травневий східний – *Melolontha hippocastani* Fabr.

Личинки живляться коренями трав'янистих і сільськогосподарських рослин та сіянців деревних порід (листяних і хвойних)
Імаго обгризають листки дуба та ін. листяних порід, хвою модрини

самець

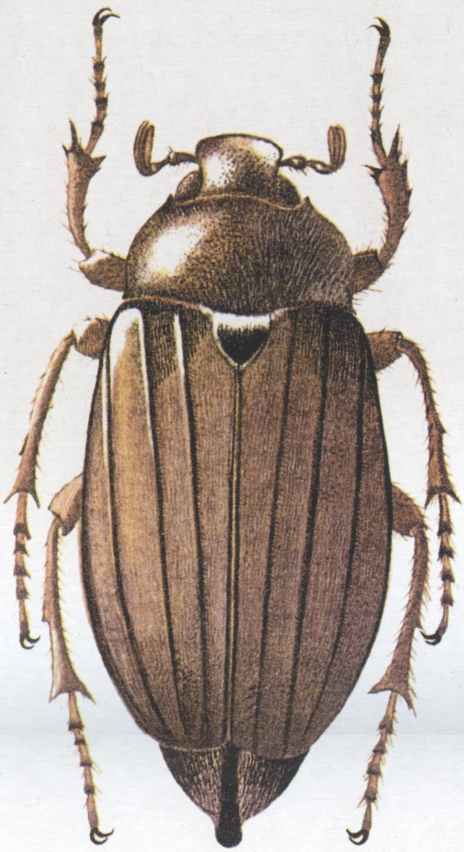

самка

личинка

Стадії розвитку		Місяці											
		січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень
яйце													
личинка	активна												
	зимуюча												
лялечка													
імаго	активне												
	зимуюче												

нагляд													
• *рекогносцирувальний*													
• *детальний*													
боротьба													

Рекогносцирувальний нагляд

- в період льоту імаго – за кількістю дорослих особин та ступенем пошкодження листків на деревах

Детальний нагляд

- в другій половині літа (після линьки личинок та появи лялечок) проводять ґрунтові розкопки

Хрущ травневий західний – *Melolontha melolontha* (L.)

Личинки живляться коренями трав'янистих і сільськогосподарських рослин та сіянців деревних порід (листяних і хвойних)
Імаго обгризають листки дуба та ін. листяних порід, хвою модрини

самець

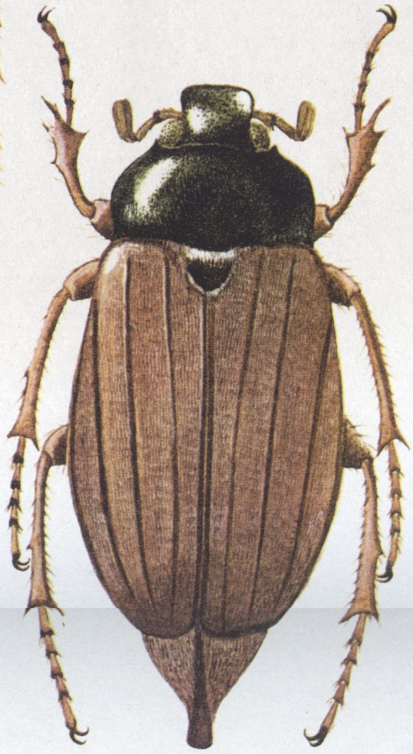

самка

імаго на гілці дуба

личинка

Стадії розвитку		Місяці											
		січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень
яйце													
личинка	активна												
	зимуюча												
лялечка													
імаго	активне												
	зимуюче												

нагляд													
• *рекогносцирувальний*													
• *детальний*													
боротьба													

Рекогносцирувальний нагляд

- в період льоту імаго – за кількістю дорослих особин та ступенем пошкодження листків на деревах

Детальний нагляд

- в другій половині літа (після линьки личинок та появи лялечок) проводять ґрунтові розкопки